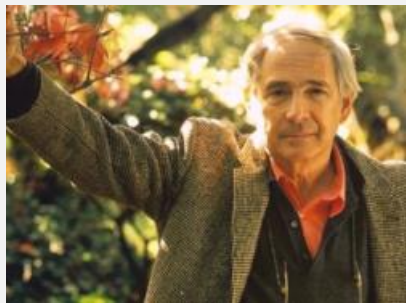

درنگی بر آراء فیلسوف آمریکایی در راز آگاهی

جان سیرل، استاد فلسفه دانشگاه برکلی، برخی نظریه های فلسفی درباره ی آگاهی را از خلال نقد پاره ای از برجسته ترین آثار فلسفی ...

جان سیرل، استاد فلسفه دانشگاه برکلی، برخی نظریه های فلسفی درباره ی آگاهی را از خلال نقد پاره ای از برجسته ترین آثار فلسفه، معاصر، کتاب 'از آگاهی، به حالش، کشیده است.

به گزارش گروه اندیشه خبرگزاری ایرنا، سیرل در کتاب 'راز آگاهی' که مجموعه مقالاتی درباره ی ماهیت 'آگاهی' است، کوشیده تا کاستی ها و ناکامی های نظریات مرتبط با 'آگاهی' را در کنار نقاط قوت شان نشان دهد و در انتها خود نیز چشم اندازی برای رسیدن به راه حل مسئله ی آگاهی به دست داده است.

سیرل با طرح سؤالاتی در این موضوع، می نویسد: مسئله ی آگاهی مسئله ی تبیین دقیق این موضوع است که فرایندهای زیست شناختی عصبی مغز، چگونه حالات سوبژکتیو ما از هوشیاری، یا ادراک حسی را ایجاد می کنند؛ این حالات دقیقاً چگونه در ساختارهای مغزی متحقق می شوند؛ آگاهی دقیقاً چه کارکردی در اقتصاد کلی مغز دارد، و بر این اساس، کلاً چه کارکردی در زندگی مان ایفا می کند.

سیرل می افزاید: به اعتقاد من اگر بتوان به این پرسش های علی - یعنی علت آگاهی چیست و آگاهی علت چیست - پاسخ داد، پاسخ دادن به پرسش های دیگر نسبتاً ساده است. به عبارت دیگر، اگر ما از کل روابط علی باخبر بودیم، در این صورت پرسش هایی از این قبیل که 'چنین فرایندهای آگاهانه ای دقیقاً کجای مغز قرار دارند و ما چرا به آنها نیاز داریم؟' هم پاسخ داده می شدند.

به زعم سیرل، مسئله ی آگاهی، پروژه ای تحقیقاتی - علمی، همانند دیگر پروژه ها است، اما دلیل این که به صورت یک 'راز' در آمده، این است که ما ایده ی روشنی از این که محتویات درون مغز چگونه می توانند حالات آگاهانه را ایجاد کنند نداریم. من معتقدم که معنای این راز در نزد ما، تنها زمانی برطرف خواهد شد که پاسخی برای این پرسش علی داشته باشیم. البته همین معنای راز هم یک مانع حقیقی برای پاسخ دادن به این پرسش علی ایجاد می کند.

مترجم اثر، سید مصطفی حسینی، دوگونه رازگرایی را برشمرده است:

رازگرایی هستی شناختی (ontological mysterianism) که مدعی است آگاهی، ذاتاً یک راز است و قابل رمزگشایی نیست. گونه ی دیگر رازگرایی، از نوع معرفت شناختی (epistemological mysterianism) است؛ که مدعی است آگاهی، ذاتاً یک راز نیست و قابل رمزگشایی است. مترجم در توضیح این امر به استدلال مک گین ارجاع می دهد که مدعی است ما نسبت به آن ویژگی مغزی که آگاهی را ایجاد می کند، به لحاظ شناختی، بسته ایم؛ و نه نسبت به خود آگاهی. به عبارت دیگر مک گین بر این باور است که مغز توانایی ایجاد آگاهی را دارد، اما این که چطور این کار را می کند و پایه های علی آن به چه شکل است، برای ما قابل فهم نیست.

از دیدگاه سیرل، آگاهی امری یکپارچه است و هرگز چیزی به عنوان آگاهی پردازش اطلاعات از یک سو، و آگاهی پدیداری از سویی دیگر وجود ندارد. به نظر سیرل، یکپارچگی آگاهی، این مسئله را تضمین می کند که تمام اشکال گوناگون حیات آگاهانه ی هر یک از ما، در قالب حوزه ای منفرد و آگاهانه، یکپارچه می شوند. این موارد شامل احساس های بدنی نظیر درد زانو، طعم عسل، ادراک های دیداری نظیر دیدن گل رز، و همچنین اندیشیدن به مسائل ریاضی است. در واقع سیرل می خواهد بگوید چگونه می توان امر آگاهی را در حالات مختلف، متمایز دانست؟

سیرل بر این باور است که راز آگاهی، به تدریج و با حل مسئله ی زیست شناختی، گشوده خواهد شد و این راز، مانعی متافیزیکی در راه فهمیدن این که مغز چگونه کار می کند، نیست.

معنای این راز، حاصل این واقعیت است که در حال حاضر ما نه تنها ایده ی واضحی از چگونگی عملکرد مغز نداریم، بلکه حتی ایده ی واضحی از این که مغز چگونه می تواند آگاهی را ایجاد کند هم نداریم؛ و حتی نمی دانیم که چگونه چنین چیزی ممکن

است.

سرل درباره ی رابطه مسئله ی آگاهی بین انسان و ماشین ، بر این باور است که به طور کلی پیشرفت های کامپیوتری هیچ اهمیتی برای آگاهی انسان ندارد.

وی در پاسخ به سؤالی که در فصل آخر کتاب آمده و از برنامه ی دیپ بلو صحبت می کند- همان برنامه ی کامپیوتری که شطرنج بازی می کند و به قول بسیاری افراد، توانسته بهترین شطرنج بازان جهان را شکست دهد - می گوید که این مسئله ابداً ارتباطی با آگاهی انسان ندارد.

سرل می گوید : ما مدت هاست که ماشین حساب های جیبی داریم که از هر ریاضی دانی بهتر عمل می کند، اما خود ماشین حساب عملاً هیچ چیزی درباره ی اعداد، جمع کردن یا چیز های دیگر نمی داند. وی در ادامه می گوید: برنامه ی دیپ بلو ، نیز همین طور است و هیچ چیزی درباره ی شطرنج نمی داند و فقط نمادهای بی معنا را دستکاری می کند. این نمادها برایش بی معنا هستند ، چون همه چیز برایش بی معناست. ایده ای که این گونه برنامه ها را به نحوی ، کلید حل مسئله ی آگاهی می داند ، یک خیال پردازی مطلق است.

سرل این ادعا که کامپیوترها ممکن است روزی جایگاه انسان را به خطر بیندازند ، ادعایی بی اساس و سطحی دانسته و می گوید: اگر کل پروژه ی دیپ بلو توسط شامپانزه ها یا مریخی ها انجام می گرفت ، شاید تصور می کردم بین ما و آنها نوعی رقابت وجود دارد. اما این یک ماشین الکترونیکی است که هیچ گونه حیات و استقلال از خود ندارد و فقط ابزاری است که ما آن را ساخته ایم.

* کتاب 'راز آگاهی' ، در هفت فصل شامل مقاله های مستقلی از نویسندگان است که بیشتر در نشریه ی نیویورک ریویو ، چاپ شده بوده اند. فصل اول و آخر کتاب به بیان دیدگاه های خود سرل در مسئله ی آگاهی اختصاص دارد و فصل های دیگر کتاب، نظرات نویسندگان دیگر توسط سرل نقد و تحلیل شده اند .

عناوین فصل های این کتاب 208 صفحه ای به انضمام فهرست تصاویر، واژه نامه دو سویه ، فهرست نام اشخاص و فهرست موضوعی ، عبارتند از : آگاهی به عنوان مسئله ای زیست شناختی ، فرانسیس کریک ، مسئله ی پیوند و فرضیه ی چهل هرتز ، جرال دلمن و نگاشت بازگشتی ، راجر پنروز، کورت گودل و اسکلت های سلولی، آگاهی انکار شده : روایت دنیل دنت ، دیوید چالمرز و ذهن آگاه ، اسرائیل رازنفلد ، تصویر ذهنی بدن و خویشتن ، و نتیجه : چگونه راز آگاهی را به مسئله ی آگاهی تبدیل کنیم.

چاپ اول کتاب 'راز آگاهی' ، نوشته ی جان سرل و برگردان سید مصطفی حسینی ، توسط نشر مرکز در بیست و هشتمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران، عرضه شده است.

غرفه ی نشر مرکز واقع در شبستان مصلا ی تهران، راهرو 30، شماره ی 36، برنامه ی دیدار با چند تن از نویسندگان این نشر را طی روزهای برگزاری نمایشگاه بین المللی کتاب تهران ترتیب داده است.